

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”**

**Relațiile româno-maghiare în timpul Guvernului Petru Groza
(1945-1952)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Marcela SĂLĂGEAN

Doctorand:

Tania-Nicoleta BÎC

Cluj-Napoca

2024

Cuprins

Introducere.....	2
Capitolul I. Contextul formării Guvernului dr. Petru Groza (23 august 1944-6 martie 1945).....	9
Capitolul II. Politica lui Petru Groza față de chestiunea româno-maghiară de la preluarea puterii până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.....	22
Capitolul III. Relațiile româno-maghiare de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la debutul Conferinței de Pace. Poziția lui Petru Groza în chestiunea Transilvaniei.....	44
Capitolul IV. Petru Groza și Conferința de Pace de la Paris (1946-1947).....	98
4. 1. Acțiunile diplomatice ale României și Ungariei înainte de Conferința de Pace de la Paris.....	98
4. 2. România și Ungaria în fața Conferinței de Pace de la Paris.....	104
Capitolul V. Evoluția relațiilor româno-maghiare pe plan intern și extern (1947-1952).....	114
5. 1. Evoluția relațiilor româno-maghiare pe plan intern (1947-1952).....	114
5. 2. Relațiile diplomatice și culturale.....	134
5. 2. 1. Un dialog politico-diplomatic. Vizita lui Petru Groza la Budapesta și a lui Dinnyés Lajos la București (1947).....	155
5. 2. 2. Asociația de „prietenie” maghiaro-română.....	166
5. 2. 3. Importanța Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală între România și Ungaria (1948).....	171
5. 2. 4. Negocieri bilaterale în urma Protocolului încheiat între România și Ungaria cu privire la trecerea de frontieră.....	173
5. 2. 5. Înființarea Oficiului de pașapoarte al Legației Republicii Ungare la Cluj.....	180
5. 2. 6. Problema ridicării la nivel de Ambasadă a Legației RPR la Budapesta și a Legației RPU la București (1949).....	182
5. 2. 7. Înființarea Institutului Român de la Budapesta și a Institutului Maghiar de la București (1949).....	184
5. 2. 8. Relațiile economice româno-ungare în cadrul blocului comunist (1948-1952).....	185
5. 2. 8. 1. Relațiile economice româno-ungare între anii 1948-1950.....	185
5. 2. 8. 2. Relațiile economice româno-ungare între anii 1951-1952.....	195
Concluzii.....	215
Bibliografie.....	218
Anexe.....	230

Rezumat

Cuvinte-cheie: 23 august 1944, Transilvania de Nord, influența sovietică, relații româno-maghiare, Convenția de Armistițiu, guvernul Petru Groza, partide politice, reforma agrară din 1945, Conferința de Pace de la Paris din 1946, CASBI, minorități etnice, relații diplomatice, culturale și economice, tranziția spre comunism.

Relațiile româno-maghiare pe durata mandatului lui dr. Petru Groza, au fost extrem de complexe și s-au caracterizat prin competiție, conflicte și cooperare. În perioada 1945-1952, cât Groza a deținut funcția de prim-ministru al României, au avut loc transformări politice importante în Europa de Est, prin instaurarea regimurilor comuniste. Dintre chestiunile importante care au stat la baza relațiilor dintre România și Ungaria în timpul guvernării Groza două s-au remarcat. Mai întâi, revenirea la frontiera româno-maghiară stabilită la Trianon prin obținerea recunoașterii apartenenței la statul român a teritoriului transilvănean cedat Ungariei în 1940, precum și rezolvarea problemei minorităților etnice. Existența unui număr important de etnici maghiari care trăiau în România, a făcut ca aceștia să solicite autonomie precum și posibilitatea unor revendicări teritoriale, în favoarea Ungariei. De cealaltă parte, guvernul român, care nu era de acord cu aceste cereri din partea țării vecine, a făcut tot posibilul pentru menținerea teritoriului transilvănean în întregul său, luându-și angajamentul de a spori drepturile comunității maghiare. Adoptând o politică reconciliantă față de maghiari, guvernul Petru Groza se străduia în același timp să oprească mișcările naționaliste maghiare și să mențină stabilitatea în țară. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, peisajul politic pentru ambele state a evoluat și mai mult sub o conducere comunistă iar acestea au încercat să-și promoveze propriile interese.

Teza de doctorat intitulată *Relațiile româno-maghiare în timpul guvernului Petru Groza 1945-1952*, analizează un subiect delicat și important pentru istoria contemporană a României, care a fost ocultat în discursul istoriografic românesc decenii la rândul, deoarece nu prea au existat studii care să prezinte într-un mod obiectiv relațiile româno-ungare. După căderea regimului comunist, datorită contextului politic, atenția istoricilor și a cercetătorilor s-a îndreptat fie spre subiecte interzise de comuniști, fie aflate în acord cu tendințele de cercetare de la nivel internațional, astfel că relațiile româno-maghiare din perioada cuprinsă între 1945-1952 nu a beneficiat de atenția cuvenită.

Un prim argument care stă la baza alegerii acestui subiect se datorează cercetărilor mele anterioare de la nivel licență cât și de la nivel de masterat referitor la liderul politic Petru Groza și la guvernarea sa. Am ales să studiez despre această personalitate politică deoarece după cel de-al Doilea Război Mondial, majoritatea personalităților de anvergură din istorie, precum Gheorghe Gheorghiu-Dej sau Nicolae Ceaușescu au reprezentat un mare interes pentru istorici. Aceștia au încercat prin cercetarea lor să le descopere parcursul evoluției lor politice, și să îi aducă în actualitate. Pot spune că, datorită și surselor variate, unele personalități au avut parte de cercetări aprofundate și consistente, pe când altele precum Petru Groza, încă mai așteaptă să fie cuprins într-o cercetare științifică, deoarece acestei personalități nu i-au fost dedicate decât puține lucrări de cercetare.

Al doilea argument în privința alegerii temei se datorează faptului, că aspecte din guvernarea sa în raport cu minoritatea maghiară au fost insuficient tratate de-a lungul timpului, astfel că mi-au permis să formulez următoarele întrebări de cercetare:

1. *Care a fost contextul politic al formării guvernului Petru Groza?*
2. *În ce a constat politica lui Petru Groza față de chestiunea româno-maghiară de la preluarea puterii până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial?*
3. *Cum au fost relațiile româno-maghiare de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la debutul Conferinței de Pace. Care era Poziția lui Petru Groza în chestiunea Transilvaniei?*
4. *Cum s-a implicat Petru Groza în Conferința de Pace de la Paris (1946-1947)? dar și cele două delegații română și ungară?*
5. *Cum au evoluat relațiile româno-maghiare pe plan intern și extern în perioada 1947-1952?*

Ultimul argument pe care îl aduc în susținerea importanței subiectului tezei doctorale face referire la importanța pe care Petru Groza a avut-o în perioada în care a fost prim-ministru, deoarece a fost un personaj crucial în relațiile româno-maghiare, având o contribuție semnificativă în redobândirea Ardealului de Nord dar și a menținerii unei stabilități în această zonă măcinată de conflicte interetnice.

Actualitatea temei este adusă și de metodologia cercetării, iar aceasta are ca scop o interpretare a diferitelor surse primare, compuse din documentele de arhivă, interviuri de istorie orală și memorii. Prin folosirea mai multor tipuri de izvoare, ne-a ajutat la creionarea unei

imagini complete a relațiilor dintre cele două state, precum și dintre cele două naționalități în timpul Guvernului Petru Groza.

În vederea elaborării acestei teze de doctorat am cercetat în mare parte doar fonduri documentare din cadrul Arhivelor Naționale ale României, precum și a celor aflate în cadrul Arhivelor Ministerului Afacerilor Externe. Rezultatele au fost coroborate cu sursele secundare. În măsura în care ne-au fost puse la dispoziție, am studiat următoarele fonduri arhivistice din cadrul Arhivelor Naționale Istorice Centrale de la București precum: Fondul *Președinției Consiliului de Miniștri. Stenograme 1944-1959*, al *Comitetului Central al Partidului Comunist-secția Relații externe*, *Comitetului Central al Partidului Comunist-secția Cancelarie*, *Comitetului Central al Partidului Comunist-secția Agrară*, *Comitetului Central al Partidului Comunist-secția Propagandă și Agitație*, *Comitetului Central al Partidului Comunist-secția Economică*, fondul *Oficiul de Documentare și Studii Administrative*, Fondul *Inspectoratului General al Jandarmeriei*, *fondul Direcției Generale a Poliției*, fondul *Ministerului Afacerilor Interne*, cât și cele județene de la Cluj: fondul *Serviciului de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*, al *Uniunii Populare Maghiare. Organizația Turda și Cluj*, al *Comitetului Regional PCR Cluj*, și Hunedoara: Fondul *Parchetul Tribunalului Hunedoara-Deva*.

Cele mai multe documente care ne-au parvenit din cadrul Arhivelor Naționale au fost sub formă de note informative, rapoarte și stenograme. Au existat anumite limitări în demersul nostru datorită restricțiilor impuse în privința consultării lor la sala de studiu, iar acest lucru a dus la imposibilitatea consultării a tuturor fondurilor care puteau completa cercetarea noastră. Documentele din cadrul Arhivelor Ministerului Afacerilor Externe s-au prezentat sub formă de note diplomatice, făcând parte dintr-un singur fond intitulat *Dosare speciale/Ungaria*, majoritatea dintre acestea nefiind numerotate. Ele sunt deosebit de valoroase și ne-au ajutat în conturarea capitolelor din teză și ulterior în analiza pe care am întreprins-o.

Trebuie subliniat că o parte importantă din sursele studiate, în special cele din cadrul Arhivei Ministerului Afacerilor Externe sunt inedite, noi având privilegiul de a le fi cercetat în amănunt. *Memoriile* au beneficiat și acestea de o atenție specială din partea noastră oferindu-ne o perspectivă mai amplă asupra perioadei de care ne ocupăm, încercând să aflăm care au fost principiile după care atât intelectualii cât și decidenții politici s-au ghidat odată ce au ajuns pe scena politică. Am apelat și la *metoda interviuării*, deoarece istoria orală reprezintă un instrument important în reconstituirea trecutului nostru. *Interviurile* au fost efectuate pe suport audio, având acordul celor intervievați. Ele au fost efectuate în localitatea Deva, județul

Hunedoara iar ulterior au fost transcrise pe suport electronic. Datorită avantajului avut de a fi „de-a locului”, am dorit să văd cum a rămas Petru Groza în memoria colectivă hunedoreană, astfel am încercat să obțin informații de la cei mai în vârstă, care au trăit sau copilărit în perioada în care Petru Groza a activat pe scena politică. Desigur că persoanele care au trăit acele vremuri au rămas extrem de puține, reprezentând în același timp și o provocare în găsirea lor. Un interviu special, este cel luat nepotului lui dr. Petru Groza, care ne-a povestit despre copilăria alături de bunicul său precum și despre activitatea politică a acestuia. Cercetarea noastră a continuat cu consultarea presei de epocă precum: *Scânteia*, *Adevărul*, *Universul*, *Semnalul*, *Timpul*, *Libertatea Poporului*, *Adevărul Ardealului*, *România Liberă*, *Frontul Plugarilor* cât și unele de la nivel local precum *Zori noi*, care activa în județul Hunedoara. *Monitorul Oficial* împreună cu *volumele de documente* editate de Andreea Andreescu și Lucian Nastasă¹, precum și cele elaborate de Marcel Dumitru Ciucă², Cornel Sigmirean³ sau Florin Valeriu Dobrinescu⁴, ne-au fost de un real folos.

În demersul investigativ am apelat și la sursele secundare care ne-au ajutat să aducem unele completări subiectului abordat. Câteva exemple relevante pe care doresc să le amintesc aici sunt publicațiile scrise după anii ‘90 de istorici precum Reuben H. Markham⁵, Nicolae Baci⁶, Dorin-Liviu Bîțfoi⁷, Marcela Sălăgean⁸, Stefano Bottoni⁹, Petre Țurlea¹⁰, Lónhárt Tamás¹¹, Antonio Faur¹², Florin Constantiniu¹³, Vasile Pușcaș¹⁴, sau Vladimir Tismăneanu¹⁵ care au abordat direct sau tangențial subiectul relațiilor româno-maghiare în intervalul analizat de

¹ Andreea Andreescu, Lucian Nastasă-Kovács (ed.), *Minorități etnoculturale: mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, Cluj-Napoca, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2002.

² Marcel-Dumitru Ciucă (Editura), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Dr. Petru Groza. Instaurarea regimului pro-comunist, vol. III (14 martie-1946-31 ianuarie 1947)*, Brăila, Editura Istros, 2017.

³ Cornel Sigmirean, Corneliu Cezar Sigmirean, (Editura), *România și Ungaria în fața Conferinței de Pace de la Paris (1945-1947)*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2010.

⁴ Valeriu Florin Dobrinescu, *Documente franceze despre Transilvania: 1944-1947*, București, Editura Vreimea, 2001

⁵ Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1996

⁶ Nicolae Baci, *Agonia României 1944-1948: dosarele secrete acuză*, București, Editura Saeculum, 1997

⁷ Dorin-Liviu Bîțfoi, *Petru Groza, ultimul burghez: o biografie*, București, Editura Compania, 2004

⁸ Marcela Sălăgean, *Transilvania în jocul de interese al Marilor Puteri (1940-1947)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013.

⁹ Stefano Bottoni, *Transilvania roșie: comunismul român și problema națională: 1944-1965*, Cluj-Napoca, Editura Kriterion.

¹⁰ Petre Țurlea, *Români și unguri 1945-2018*, Ploiești, Editura Karta-Graphic, 2018

¹¹ Lónhárt Tamás, *Uniunea Populară Maghiară în perioada instaurării regimului comunist: (1944-1948)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2008.

¹² Antonio Faur, *Manifestări ale spiritului revizionist în județele din nord-vestul Transilvaniei: (1944-1945)*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2003.

¹³ Florin Constantiniu, *P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania, 1945-1946*, București, Editura Enciclopedică, 2001.

¹⁴ Vasile Pușcaș, *Dr. Petru Groza pentru o „lume nouă”*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

¹⁵ Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005

noi precum și diferite aspecte ale instaurării regimului comunist în România. De asemenea trebuie să menționăm apariția în spațiul istoriografic românesc în decursul anilor a unor analize realizate de Fülöp Mihály¹⁶, Marcela Sălăgean¹⁷, Virgiliu Țărău¹⁸, care au tratat problema Transilvaniei în strânsă legătură cu relațiile dintre cele două etnii.

Din dorința de a oferi o viziune cât mai amplă, lucrarea *Relațiile româno-maghiare în timpul guvernului Petru Groza (1945-1952)* se împarte în cinci capitole, unele fiind împărțite și în subcapitole, la care se adaugă „Introducerea”, „Concluziile”, „Bibliografia” și „Anexele”. Capitolele lucrării au rolul de a valorifica rezultatele demersului științific., utilizând în mare parte surse arhivistice românești.

Primul capitol *Contextul formării Guvernului Petru Groza (23 august 1944-6 martie 1945)*, analizează schimbările politice care au avut loc înainte ca dr. Petru Groza să devină primul ministru al României. Următoarele evenimente au contribuit semnificativ la evoluția ulterioară a situației politice: „Lovitura de la Palat” dată de regele Mihai I în vederea înlăturării mareșalului Ion Antonescu de la guvernare la data de 23 august 1944; intrarea României în sfera de influență sovietică odată cu venirea Armatei roșii în țara noastră; creșterea treptată a influenței PcdR; încercările tânărului monarh de a pune la cârma țării guverne favorabile democrației ca și cel condus de Constantin Sănătescu. În timpul guvernului Sănătescu s-a semnat Convenția de Armistițiu la Moscova, la 12 septembrie 1944; tensiunile între rege și sovietici datorită numirii de către acesta a unui nou ministru în persoana lui Nicolae Rădescu; demisia forțată a generalului Rădescu în urma vizitei lui A.I. Vișinki la București pentru ca Mihai I să accepte un cabinet procomunist. Toți acești factori au contribuit la formarea la 6 martie 1945 a guvernului condus de Petru Groza, de numirea sa fiind condiționată revenirea teritoriului transilvănean între granițele românești.

Al doilea capitol *Politica lui Petru Groza față de chestiunea româno-maghiară de la preluarea puterii până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial*, tratează un subiect destul de complex, concentrându-se pe politicile aplicate de Guvernul Petru Groza față de populația de etnie maghiară. Sursele de informare ne arată cât de dificil a fost pentru Executiv să asigure liniștea în Transilvania de Nord, deși încerca să le satisfacă celor de naționalitate maghiară o

¹⁶ Fulop Mihaly *Pacea neterminată. Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe și tratatul de pace ungar (1947)*, Editura Institutul European, Iași, 2007, p. 53.

¹⁷ Marcela Sălăgean, „Statutul juridic, administrativ și politic al Transilvaniei de Nord, noiembrie 1944-martie 1945”, în *Revista Bistriței*, nr. XII-XIII, 1990

¹⁸ Virgiliu Țărău, „Problema Transilvaniei în ecuația comunizării României”, în vol. *Sovietizarea Nord-Vestului României (1944-1950)*, Editura Viorel Ciubotă, Satu Mare, Editura Muzeul Sătmărean, 1996.

parte însemnată din revendicările cerute de către Uniunea Populară Maghiară care îi reprezenta la nivel politic. Imediat, după instalarea în funcție, Petru Groza a vrut să se asigure că Transilvania va reveni în cadrul statului român, astfel că la 7 martie 1945 i-a trimis o telegramă liderului Uniunii Sovietice, în care îl ruga să consfințească acest fapt. Răspunsul a fost unul rapid, la o zi distanță, Groza fiind informat de acceptul dat de către Stalin care era interesat să mențină un guvern favorabil Uniunii Sovietice¹⁹. Revenirea administrației românești a avut loc la 9 martie, însă s-a făcut cu dezacordul minorității maghiare care era împotriva acestei decizii. Pentru a marca celebrarea acestui eveniment, au avut loc la Cluj, festivități care marceau această reușită. Petru Groza, a ținut discursuri atât în română cât și în maghiară, în speranța obținerii unui vot de încredere din partea maghiarilor prezenți care erau mai numeroși decât românii. Acest lucru ne demonstrează că guvernul nu era agreat de români, datorită faptului că era compus în majoritate de comuniști. Chiar dacă Groza a promis că le va satisface cerințele maghiarilor, tensiunile provocate de pierderea Transilvaniei în favoarea României, s-au intensificat în lunile următoare. O parte din etnicii maghiari se opuneau ca în nordul Transilvaniei să revină la posturi funcționari români sau să aibă o relație bună de conviețuire cu populația românească. Acest lucru a produs o situație grea românilor de acolo în ciuda faptului că guvernul împreună cu UPM conclucrau pentru a le asigura acestora drepturi politice, în administrație, sociale, culturale, de a trece frontiera, religioase, de a fi împroprietăriți cu pământ sau în învățământ în vederea ameliorării acestor conflicte care au continuat și după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial.

Capitolul al treilea, *Relațiile româno-maghiare de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la debutul Conferinței de Pace de la Paris. Poziția lui Petru Groza în chestiunea Transilvaniei*, continuă să analizeze evoluția relațiilor româno-maghiare la nivel politic și social în perioada menționată. În cadrul acestui capitol încercăm să urmărim în continuare implicarea guvernului Groza în rezolvarea problemelor comunității maghiare. La nivel politic, comuniștii au găsit în UPM un aliat fidel, care din rațiuni evidente a dorit să îi sprijine. Pentru a promova bunele relații între cele două partide, Guvernul Groza a aprobat ca Uniunea Populară Maghiară să poate organiza primul Congres liber. Desigur, la acesta au fost prezenți și cei din guvern în frunte cu Petru Groza, unde s-au ținut discursuri cu privire la cooperarea dintre România și Ungaria, pentru a-i face pe etnicii maghiari să coopereze cu statul român. În timp ce la congresul celor de la UPM se vorbea despre „frăția româno-maghiară”, populația românească era furioasă

¹⁹ Valeriu Florin Dobrinescu, *România și organizarea postbelică a lumii: 1945-1947*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988, pp. 110-115

pe Groza, deoarece se zbătea să le asigure cele cerute de maghiari, uneori în defavoarea lor, fiind puși în dificultate. O măsură menită să mai atenueze animozitățile între cele două naționalități, conform premierului era legată de domeniul învățământului la nivel superior. Acest lucru a constat în elaborarea a două decrete regale care prevedeau funcționarea a două universități la Cluj: una în limba română și cealaltă în limba maghiară. Chiar dacă decizia a fost primită cu entuziasm de partea maghiară, nu a stopat conflictele interetnice și nemulțumirile la adresa statului român. Prin măsurile luate în sprijinul minorității, o parte a populației maghiare continua să nutrească insatisfacții, însă Petru Groza nu s-a gândit niciodată la o soluție radicală pentru a încheia conflictul. Acesta s-a menținut ferm în fața pretențiilor de ordin teritorial din partea maghiarilor, afirmând că Transilvania de Nord este a României, și va lupta împreună cu delegația română la Conferința de Pace de la Paris ca părți din această să nu ajungă din nou sub autoritatea Budapestei.

Capitolul al patrulea, *Petru Groza și Conferința de Pace de la Paris (1946-1947)*, acordă o atenție deosebită acestui moment istoric pentru statul român. Sunt prezentate într-o primă etapă, acțiunile diplomatice ale României și Ungariei până la debutul conferinței, iar ulterior în a doua parte analizăm demersurile celor două țări în cadrul lucrărilor pentru a obține din partea Marilor Puteri cele revendicate de fiecare. Finalul capitolului se concentrează ulterior asupra semnării tratatului de pace cu România.

Ultimul capitol, *Evoluția relațiilor româno-maghiare pe plan intern și extern (1947-1952)*, este cel mai extins din cuprinsul lucrării și tratează relațiile româno-maghiare atât în plan intern unde sunt analizate în continuare evenimentele și măsurile luate de guvernul Petru Groza în plan politic, educațional și confesional cu privire la comunitatea maghiară cât și cele în plan extern, unde actorii principali sunt România și Ungaria care datorită contextului politic reiau relațiile diplomatice prin intermediul cărora se stabilesc relații culturale și economice.

Bibliografie

I. Izvoare:

A. Surse arhivistice

Arhivele Naționale Istorice Centrale București (ANIC)

- Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român-Secția Agrară*, dosar 2/1946.
- Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român-Cancelarie*, dosar 143/1945, dosar 344/1945, dosar 119/1945, dosar 36/1946, dosar 38/1946, dosar 111/1949, dosar dosar 41/1951, dosar 25/1952, dosar 62/1952.
- Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român-Secția Propagandă și Agitație*, dosar 30/1947.
- Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român- Relații Externe*, dosar 6/1946.
- Fond *Comitetul Central al Partidului Comunist Român- Secția Economică*, dosar 30/1948, dosar 58/1949.
- Fond *Direcția Generală a Poliției*, dosar 1/1946, dosar 5/1948, dosar 38/1948, dosar 1/1949.
- Fond *Inspectoratul General al Jandarmeriei*, dosar 40/1945, dos. 20/1945, dos. 25/1945, dosar 64/1945, dosar 65/1946.
- Fond *Ministerul Afacerilor de Interne*, dosar 52/1945.
- Fond *Ministerului Afacerilor de Interne, Secția-Administrativ Politică*, dosar 19/1947.
- Fond *Oficiul de documentare și studii administrative*, dosar 136/1948, dosar 137/1948.
- Fond *Președinția Consiliului de Miniștri. Stenograme: 1944-1959*, dosar 3/1945, dosar 7/1945, dosar 8/1946, dosar 9/1946.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AMAE)

- Fond *Dosare speciale/Ungaria, Problema 220/1944*.

- Ungaria 2, Cutia 412, Problema. 217.
- Ungaria 12, Cutia 408, Problema 214/1948.
- Ungaria 19, Cutia 410, Problema 214.
- Ungaria 1, Cutia 412, Problema 217.
- Ungaria 19, Cutia 407, Problema 214.
- Ungaria 2, Problema 214 Cutia 410.
- Ungaria 3, Cutia 408, Problema 214.
- Ungaria 20, Cutia 410, Problema 214.
- Ungaria 3, Cutia 408, Problema 214.
- Ungaria 19 (1948-1951), Cutia 410, Problema 214.
- Ungaria 19 (1952-1955), Cutia 410, Problema 214.
- Ungaria 1, Cutia 412, Problema 217/1947.
- Ungaria 6, Cutia 413, Problema 220.
- Ungaria 5, Cutia 412, Problema 220.
- Ungaria 5, Cutia 412, Problema 217.
- Ungaria 3, Cutia 412, Problema 212.
- Ungaria 2, Cutia 412, Problema 212.
- Ungaria 1, Cutia 412, Problema 212.

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Național (DJCAN)

- Fond 1, *Comitetul Regional PCR Cluj*, dosar 2/1945.
- Fond 1 *Comitetul Regional PCR.Cluj*, dosar 9/1946.
- Fond 3, *Comitetul Județean PCR*, dosar 14/1950.
- Fond 209, *Inspectoratul de Poliție Cluj*, dosar 160/ 1945-1946.
- Fond 131, *Inspectoratul de Jandarmi Cluj*, dosar 48/1947.
- Fond *Serviciul de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*, dosar 9/1944-1947.
- Fond *Serviciul Secret de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*, dosar 7/1943-1947.
- Fond *Serviciul Secret de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*, dosar 8/1944-1947.
- Fond *Serviciul Secret de Informații Cluj-Turda. Biroul de Cenzură*, dosar 5/1946.

- Fond 28, *Uniunea Populară Maghiară, Organizația Turda*, dosar 1/1945.
- Fond 28, *Uniunea Populară Maghiară. Organizația Turda*, dosar 2/1945.
- Fond 26, *Uniunea Populară Maghiară. Organizația Cluj*, dosar 3/1946.
- Fond 13, dosar 198/1951.

Direcția Județeană Hunedoara a Arhivelor Naționale (DJHAN)

- Fond *Parchetul Tribunalului Hunedoara-Deva*, dosar 16/1945.

B. Volume de documente

- Gheorghe Buzatu, *România cu și fără Antonescu: studii, documente, relatări*, Iași, Editura Moldova, 1991, pp. 251-255.
- Cornel Sigmirean, Corneliu Cezar Sigmirean, (ed.), *România și Ungaria în fața Conferinței de Pace de la Paris (1945-1947)*, Târgu Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2010.
- Radu Ciuceanu, Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Vitalie Văratec (ed.), *Misiunile lui A. I. Vâșinski în România. Din istoria relațiilor româno-sovietice 1944-1946. Documente secrete*, București, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1997.
- Andreea Andreescu, Lucian Nastasă-Kovács (ed.), *Minorități etnoculturale: mărturii documentare. Maghiarii din România (1945-1955)*, Cluj-Napoca, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2002.
- Valeriu Florin Dobrinescu, *Documente franceze despre Transilvania: 1944-1947*, București, Editura Vremea, 2001.
- Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, vol. I, 1948, București.
Cezar Stanciu (editor), *Documente fundamentale ale regimului comunist din România (1948-1989)*.
- Marcel-Dumitru Ciucă, Elena Teodora Ciucă, *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Dr. Petru Groza. Instaurarea regimului pro-comunist*, vol. IV (1

februarie 1947-30 mai 1947), Brăila, Editura Istros al Muzeului Brăilei „Carol I”, 2020.

- Marta Beuran, *Problema transilvană: disputa teritorială româno-maghiară, și URSS 1940-1946: documente din arhivele rusești*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014.
- Marin Radu Mocanu (coord.) *România, marele sacrificat al celui de-al doilea Război Mondial. Documente*, Vol. I, București, Arhivele Statului din România, 1944.

C. Documente oficiale

- Monitorul Oficial din 4 aprilie 1945.
- Monitorul Oficial, nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.
- Monitorul Oficial, nr. 133 bis din 11 iunie 1948.
- Decretul nr. 175 publicat în Monitorul Oficial, anul CXVI, Partea I, nr. 177 din 3 august 1948, p. 6322-6324.
- Legea nr. 5 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române, în Buletinul Oficial al R.P.R., nr. 77, din 8 septembrie 1950.
- Decretul nr. 211 privind schimbarea numelui orașului Brașov în acela de orașul Stalin, din 22 august 1950, în Buletinul Oficial al R.P.R., nr. 73, 22 august 1950.
- Decretul regal nr. 29 din 30 ianuarie 1947 publicat în Monitorul Oficial, anul CXV, Partea I, nr. 27, 3 februarie 1947, p. 777.
- Legea 443/1944 publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 202, din 2 septembrie 1944.

D. Jurnale. Memorii

- Anania Valeriu, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2011.
- Sănătescu Constantin, *Jurnal*, București, Editura Humanitas, 1993.

- Prodan David, *Memorii*, București, Editura Enciclopedică, 1993.
- Tătărescu Gheorghe, *Mărturii pentru istorie*, București, Editura Enciclopedică.
- Coposu Corneliu: *confesiuni: dialoguri cu Doina Alexandru*, București, Editura Anastasia, 1996.

II. Lucrări generale

- Baci Nicolae, *Agonia României: 1944-1948: dosarele secrete acuză*, București, Editura Saeculum:Vestala, 1997.
- Bishop Robert, Crayfield, E.S, *Moscova înhață România. O mărturie occidentală din anii 1944-1947*, București, Editura Corint.
- Bozgan Ovidiu, *România versus Vatican: persecuția bisericii catolice din România comunistă în lumina documentelor diplomatice franceze*, București, Editura Sylvi, 2000.
- Chirițoiu Mircea, *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947: preliminarii militare și consecințe militare*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1995.
- Ciobanu Mircea, *În fața neamului meu. Convorbiri cu Mihai I al României*, Iași, Editura Princeps 1995, pp. 145-157.
- Cioroianu Adrian, *Pe urmele lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, București, Editura Curtea Veche, 2005.
- Constantiniu Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, 1997.
- Dobrinescu Valeriu Florin, *România și organizarea postbelică a lumii: 1945-1947*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988.
- Dragomir Elena, *Opoziția din interior*, vol. 2, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2020.
- Enescu Ion, *Politica externă a României în perioada 1944-1947*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- Gheorghiu-Dej Gheorghe, *Articole și cuvântări*, Editura V, București, Editura de Stat pentru literatură politică, 1955.

- Giurescu Dinu C., *Falsificatorii. Alegerile din 1946*, Editura a-II-a, București, Editura Enciclopedică, 2015.
- *Idem, Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, Editura All, 1996.
- Hlihor Constantin, *Armata Roșie în România. Adversar, aliat, ocupant: 1940-148*, vol. I, București, 1996, p. 39.
- Lee Gould Arthur, *Coroana contra seceră și ciocanul: povestea Regelui Mihai al României*, București, Editura Humanitas, 1998.
- Mazower Mark, *Umbre peste Europa. Democrație și totalitarism în secolul XX*, București, Editura Litera, 2019.
- Mocanu Marin, Radu, Simona Ceaușu et al., *România și armistițiul cu Națiunile Unite*, București, Editura [s.n], 1995.
- Neagoe Stelian, *Istoria politică a României între anii 1944-1947: crestomația tranziției dintre două dictaturi*, București, Editura Noua Alternativă, 1996.
- Onișoru Gheorghe, *Stalin și poporul rus: democrație și dictatură în România Contemporană*, vol. 2, București, Editura Corint, 2021.
- Petre Țurlea, *Studentimea română din Cluj: 1944-1946*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2006.
- Pleșa Liviu, *Istoriografia clujeană sub supravegherea Securității:(1945-1965)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017.
- Porter Ivor, *Operațiunea Autonomus. România în vreme de război*, București, Editura Humanitas, 1991.
- Pușcaș Vasile, *Speranță și disperare. Negocieri româno-aliat (1943-1944)*, București, Editura Litera, 1995.
- Romus Dima, *Gheorghe Tătărescu: lumini și umbre*, București, Editura Fundației Culturale Gheorghe Marin Sepeteanu, 2010.
- Ropa Lucian, *Organizarea administrativ-teritorială în perioada regimului comunist*, Cluj-Napoca, Editura Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, 2020.
- Șuța Ion, *România la cumpăna istoriei. August '44*, București, Editura Științifică, 1991.
- Șandru Dumitru, *Mișcări de populație în România (1940-1948)*, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- *Idem, Reforma agrară din 1945 în România*, București, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000.

- Tănase Stelian, *Conversații cu Regele Mihai*, București, Editura Corint, 2018.
- Tismăneanu Vladimir, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005.
- Totok Wiliam, *Episcopul, Hitler și Securitatea: procesul stalinist împotriva „spionilor Vaticanului” din România*, Iași, Polirom, 2008. Vasile Cristian, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică, în timpul regimului comunist*, București, Editura Litera, 2023.
- Watts Larry L., *Ferește-mă Doamne, de prieteni: războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, București, Editura Rao, 2012.

III. Lucrări speciale

- Bartos Zoltán, *Naționalizarea în fostul județ Mureș: 11 iunie 1948*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2009.
- Bîțfoi Dorin-Liviu, *Petru Groza, ultimul burghez: o biografie*, București, Editura Compania, 2004.
- Bottoni Stefano, *Moștenirea lui Stalin în România: Regiunea Autonomă Maghiară: 1952-1960*, București, Editura Humanitas, 2021.
- Chirițoiu Mircea, *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947: preliminarii militare și consecințe militare*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1995.
- Constantiniu Florin, *P.C.R., Pătrășcanu și Transilvania*, Editura Enciclopedică, București, 2001.
- Faur Antonio, *Manifestări ale spiritului revizionist în județele din nord-vestul Transilvaniei: (1944-1945)*, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2003.
- Fülöp Mihály, *Pacea neterminată. Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe și tratatul de pace ungar (1947)*, Iași, Editura Institutul European, 2007.
- Lönhárt Tamás, *Uniunea Populară Maghiară în perioada instaurării regimului comunist în România (1944-1948)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca
- Pușcaș, Vasile, *Dr. Petru Groza pentru o „lume nouă”*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1985.

- Sălăgean Marcela, *Transilvania în jocul de interese al Marilor Puteri: (1940-1947)*, Cluj-Napoca, Editura Mega.
- *Idem*, Administrația sovietică în Nordul Transilvaniei: (noiembrie 1944-martie 1945), Cluj-Napoca, Editura Fundația Culturală, 2002.
- Țurlea Petre, *Români și unguri 1940-1945*, vol.II, Ploiești, Editura Karta Graphic, 2018.
- *Idem*, *Români și unguri 1945-2018*, vol. III, Ploiești, Editura Karta-Graphic, 2018.

IV. Studii și articole de specialitate

- Anton Mioara „Un proiect controversat: Regiunea Autonomă Maghiară – De la modelul stalinist la recurența naționalistă” în *Revista istorică*, tom XXIII, 2012, nr. 3-4.
- Antal Róbert-István, „Între social și democrație și communism: o scurtă biografie a lui Lajos Jordáky” în *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc*, vol. XVI. 2021
- Banu Florian, „Activitatea Casei de Administrare a Bunurilor Inamice” în *Xenopoliana*, 1-2, 1999.
- Bîc Tania-Nicoleta, „Ziarul Frontul Plugarilor (1945-1953): instrument al propagandei comuniste în mediul țărănesc” în *Anuarul Școlii Doctorale Istorie. Civilizație. Cultură*, Serie nouă I, Cluj-Napoca, 2021.
- *Idem*, „Alegerile din 1946 reflectate în ziarul Frontul Plugarilor”, în *Philohistoriss*, an VII, nr. 3, 2021.
- Cornea Doina, „Asediul asupra căminului studențesc Avram Iancu de la Cluj” în *Analele Sighet*, nr. 3, 1996.
- Constantiniu Florin, Chiper Ioan, „Modelul stalinist de sovietizare a României” în *Arhivele Totalitarismului*, anul III, nr. 2, 1995.
- Cristoiu Ion, „Dr. Petru Groza”, în *Dosarele istoriei*, anul III, nr. 2 (18), 1998.
- Faur, Antonio, „Dezarmarea jandarmeriei din județul Arad de către militarii sovietici (1944-1945)” în *Cele trei Crișuri*, 1997, nr. 1-3.

- „România regală și Transilvania, 1944-1947”, interviu realizat de Mihaly Fülöp, în *Transilvania văzută în publicistica istorică maghiară. Momente din istoria Transilvaniei*, Miercurea Ciuc, Editura Pro Print, 1990.
- Hlihor Constantin, „Considerații privind evoluția vieții politice românești în anul 1946” în *Analele Sighet* 3, 1996.
- Ogoranu Ion Gavrilă, „La 50 de ani de la greva studențească din 1946” în *Analele Sighet*, nr. 3, 1996.
- Grapini Enea, „Bine ați revenit acasa! Trimiși de Petru Groza să anunțe vestea cea bună”, în *Magazin istoric*, martie”, nr. 3, anul 2017
- Onișoru Gheorghe, „Reflecții pe marginea cazului Pătrășcanu”, în *Xeopoliana*, VII, 1999, nr. 1-2.
- Sălăgean Marcela, „Statutul juridic, administrativ și politic al Transilvaniei de Nord, noiembrie 1944-martie 1945”, în *Revista Bistriței*, nr. XII-XIII, 1990.
- *Idem* „Statutul României în cadrul „păcii” de la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial”, în *Anuarul Institutului George Barițiu*
- Șandru, Dumitru, „Jandarmeria română: 1944-1945” în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3, 1994, p. 217.
- Ioan Scurtu Ioan, Buzatu Gheorghe, „23 august 1944 în memoria contemporanilor” în: *23 august 1944 în Arhivele comuniste*, Ed. Gheorghe Neacșu, Editura Majadahonda, București, 2000.
- Tudorică Mioara, „25 de ani de la naționalizarea principalelor mijloace de producție. Mărturii documentare” în *Revista Arhivelor*, nr. 2/1973.
- Țărău Virgiliu, „Problema Transilvaniei în ecuația comunizării României, în vol. *Sovietizarea Nord-Vestului României (1944-1950)*, Editura Viorel Ciubotă, Satu Mare, Editura Muzeul Sătmărean, 1996.
- *Idem*, „Mișcările studențești din Cluj-1946”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, s. Historia, XXXVII, 1-2/1992.
- Volcinschi Raul, „Marea grevă studențească de la Cluj și urmările ei” în *Analele Sighet*, nr. 3, 1996.
- Vida István, „Chestiunea maghiară la Paris”, în Bárdi, Nándor *Transilvania văzută în publicistica istorică maghiară*, Editura Pro-Print, Miercurea Ciuc, 199

V. Periodice

- *Adevărul Ardealului*, 7 aprilie 1946.
- *Frontul Plugarilor*, nr. 36, 1 martie 1945.
- *Frontul Plugarilor*, nr, 47, 26 martie 1945.
- *Frontul Plugarilor*, nr. 301, 11 februarie, 1946.
- *Frontul Plugarilor*, nr. 326, 7 martie 1946.
- *Frontul Plugarilor* , nr. 45, 24 martie 1945.
- *România Viitoare*, nr. 99, 15 aprilie 1945.
- *România Liberă*, 13 iunie 1946.
- *Scânteia*, nr. 156, 3 martie 1945.
- *Scânteia*, nr. 158, 6 martie 1945.
- *Scânteia*, nr. 248, 11 iunie 1945.
- *Scânteia*, nr. 251, 16 iunie 1945.
- *Scânteia*, nr. 463, 27 februarie 1946.
- *Scânteia*, nr. 464, 28 februarie 1946.
- *Scânteia*, nr. 451 din 14 februarie 1946.
- *Scânteia*, nr. 453 din 16 februarie 1946.
- *Scânteia* nr. 458 din 22 februarie 1946.
- *Scânteia*, nr. 605, 21 august 1946.
- *Scânteia*, nr. 615, 1 septembrie 1946.
- *Scânteia*, nr. 631, 22 septembrie 1946
- *Scânteia*, nr. 632, 23 septembrie 1946.
- *Scânteia*, nr. 1145, 13 iunie 1948.
- *Scânteia*, nr. 1148, 17 iunie 1948.
- *Scânteia*, nr. 2404, 19 iulie 1952.
- *Scânteia*, nr. 2442, 2 septembrie 1952.
- *Scânteia*, nr. 326, 13 aprilie 1947.
- *Scânteia*, nr. 814, 16 mai 1947.
- *Scânteia*, nr. 1030, 26 ianuarie 1948.

- *Scânteia* 24 octombrie 1952.
- *Timpul*, nr. 2785, 4 martie 1945.
- *Timpul*, nr. 2794, 15 martie 1945.
- *Universul*, nr. 233, 24 august 1944.
- *Universul*, nr. 58, 12 martie 1945.
- *Universul*, nr. 59, 13 martie 1945.
- *Universul*, nr. 62, 17 martie 1945.
- *Universul*, nr. 109, 17 mai 1945.
- *Universul*, nr. 1, 1 ianuarie 1948.
- *Universul*, nr. 19, 25 ianuarie 1949.
- *Zori Noi*, nr. 58, 11 iunie 1945.
- *Zori Noi*, nr. 73, 23 iunie 1945.

VI. Surse electronice

- <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/31>, accesat la data de 29.04.2024
- <https://legeaz.net/dictionar-juridic/incasso-documentar>, accesat la data de 28.01.2024.
- <https://www.agerpres.ro/documentare/2019/09/12/fragment-de-istorie-semnarea-la-moscova-a-conventiei-de-armistitiu-dintre-romania-si-natiunile-unite--368588>, accesat la data de 29.04.2024.
- Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste în România. Raport final, București, 2006, p. 522.
(https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf, accesat la data de 21.08.2023).
- Alexandru Ardelean „Despre Activitatea lui Mocsáry Lajos” în *Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria*, p. 71
(http://romanintezet.hu/files/volum_jubiliar_color.pdf, accesat la data de 17.03.2023).

- Mihai Teodor Nicoară, „Reforma învățământului superior și a Universității din Cluj din august 1948”, în *Caiete de antropologie istorică* (<https://www.caieteantropologieistorica.ro/docs/R3/12-13cai12.pdf>, accesat la data de 15.12. 2023).
- Gheorghe Santău, „Colegiul Mocsáry Lajos” în *Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria* p.71 (http://romanintezet.hu/files/volum_jubiliar_color.pdf, accesat la 17.05.2023).

VII. Interviuri de istorie orală

- Interviuri cu Octavian Proștean, nepotul lui dr. Petru Groza, realizat de autor în comuna Băcia, județul Hunedoara, la data de 25.08.2017
- Interviuri cu Marinescu Grațian, realizat de autor în localitatea Deva, județul Hunedoara, la data de 11.04.2017.
- Interviuri cu Gheorghe Florea, realizat de autor în localitatea Deva, județul Hunedoara, la data de 9.04.2017.
- Interviuri cu Laurențiu Popa, realizat de autor în localitatea Deva, județul Hunedoara, la data de 12.04.2017.